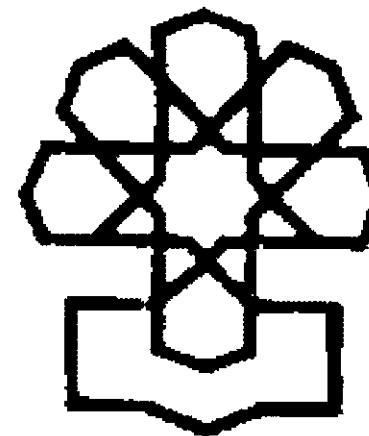

موافقتنامه حمل و نقل هوایی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری یمن

برای شور اول

کمیسیون‌های ارجاعی - عمران - اقتصادی - امنیت ملی و سیاست خارجی - قضایی و حقوقی

شماره مسلسل: ۵۸۲۸ کدموضوعی: ۲۰۰

کار: دفتر امور زیربنایی

دفتر فرهنگی سیاسی

دفتر بررسی‌های اقتصادی

دفتر بررسی‌های حقوقی

معاونت پژوهشی

آذر ۱۳۷۹

مقدمه

اگر مصر را بتوان دروازه حرکت به سوی شمال آفریقا تلقی کرد، یمن را هم می‌توان دروازه حرکت به سوی جنوب آفریقا برای ما دانست. رابطه یمن با ایران سابقه‌ای طولانی و تاریخی دارد؛ از زمانی که به عنوان یک مرکز برای تبعیدیان ایران باستان تلقی می‌شد تا زمانی که به عنوان حامی مسلمین نقش مؤثر در حافظه تاریخی ایرانی بازی کرد. مهم‌تر از آن یمن یکی از دروازه‌های حضور عرفان است، «اویس قرنی» از یمن آمد.

مجموعاً عوامل تاریخی بسیاری نشان دهنده آن است که ایرانیان مسافران یمن بوده‌اند و این سابقه تاریخی با توجه به نکته‌ای که گفته شد می‌تواند زمینه ساز ایجاد ارتباطات و مبادلات بیش‌تر ما با این کشور اسلامی باشد.

یمن در خاورمیانه قرار دارد از جنوب غربی و شرقی به دریای سرخ و دریای عرب و از شمال غربی و شرقی بین عربستان سعودی و عمان واقع شده است. یمن یکی از مهم‌ترین راه‌های دریایی استراتژیک جهان یعنی باب المندب را در اختیار دارد و در یکسوی آن واقع شده است.

مساحت یمن ۵۲۷,۹۷۰ کیلومتر مربع است که دارای مرز ۲۸۸ کیلومتری با عمان و مرز ۱۴۵۸ کیلومتری با عربستان سعودی است. فقط ۳ درصد این سرزمین قابل کشت است و بقیه یا صحرا یا کوهستانی است. طول سواحل دریایی یمن ۱۹۰۶ کیلومتر است.

منابع طبیعی یمن عبارتند از: نفت، سنگ نمک، ماربل، زغال سنگ، طلا، سرب، نیکل و مس به همراه ماهی. جمعیت یمن ۱۷/۵ میلیون نفر و نرخ رشد جمعیت آن سالانه حدود ۳/۳۶ درصد است. میزان افراد باسواد این کشور در حدود ۳۸ درصد جمعیت آن است.

دین رسمی این کشور اسلام است و مسلمانان آن به دو شاخه سنی و شیعه زیدی تقسیم می‌شوند. جمعیت کمی از یهودیان، مسیحیان و هندوها نیز در این کشور ساکن هستند.

شماره مسلسل: ۵۸۲۸ کدموضوعی: ۲۰۰

سیستم قانونی یمن، مجموعه‌ای از سنت‌های اسلامی و محلی است به همراه مقداری از قوانین ترکی و انگلیسی

یمن در میان کشورهای عربی از فقیرترین آن‌ها به شمار می‌رود. از سال ۱۹۹۰ که نفت در این کشور استخراج و صادر گردید، وضع اقتصادی مردم اندکی دگرگون شد. برنامه‌های اقتصاد توسعه‌ای یمن بیش‌تر توسط صندوق بین‌المللی پول تنظیم شده است.

تولید ناخالص ملی این کشور در سال ۱۹۹۹، ۱۲/۷ میلیارد دلار برآورد شده که با توجه به میزان جمعیت آن، نرخ سرانه تولید ناخالص ملی ۷۵۰ دلار به ازای هر نفر است. درصد رشد اقتصادی این کشور در سال ۱۹۹۹ میلادی ۴ درصد برآورد شده است. نقش کشاورزی، صنعت و خدمات در تولید ناخالص ملی این کشور به ترتیب ۲۰ درصد، ۴۲ درصد و ۳۸ درصد است. در سال ۱۹۹۹ درصد تورم در این کشور ۱۰ درصد و بیکاری ۳۰ درصد گزارش شده است. در سال ۱۹۹۹ بودجه یمن معادل ۱/۸ میلیارد دلار درآمد و ۱/۹۵ میلیارد دلار مخارج بوده است. تنها منبع تولید انرژی در این کشور نفت است و در سال ۱۹۹۸ در حدود ۲/۰۸۳ میلیارد کیلو وات انرژی الکتریکی تولید شده است.

شرکای صادراتی یمن به ترتیب عبارتند از: چین (۳۱ درصد)، کره جنوبی (۲۵ درصد)، تایلند (۲۲ درصد) و ژاپن (۵ درصد).

شرکای وارداتی یمن نیز عبارتند از: ایالات متحده (۹ درصد)، امارات متحده عربی (۸ درصد)، فرانسه (۸ درصد)، ایتالیا (۷ درصد)، عربستان سعودی (۷ درصد) و بقیه جهان.

در یمن راه‌آهن وجود ندارد. در مجموع راه‌های این کشور عبارتند از ۶۷,۰۰۰ کیلومتر راه اصلی آسفالت، ۷,۷۰۰ کیلومتر راه شوسه و ۵۹,۳۰۰ کیلومتر راه‌های فرعی.

بنادر مهم یمن عبارتند از: عدن، الحدایه، موکالا، سلیف، موکا و نیشتون.

از یمن در هر روز به‌طور متوسط یک کشتی کالا و دو کشتی نفت صادر می‌شود.

یمن جمعاً دارای ۱۳ فرودگاه اصلی و ۳۷ فرودگاه فرعی است.

مقاصد طرح مقاصد

این موافقتنامه به منظور ایجاد زمینه ارتباط حمل و نقل هوایی کالا و مسافر در یکی از نقاط حساس منطقه که پیش‌نیاز گسترش صنعت حمل و نقل هوایی کشور و تأسیس و بهره‌برداری از سرویس‌های منظم هوایی و ارتقای سطح روابط اقتصادی دو کشور تنظیم گردیده است. این

موافقتنامه تلاش دارد تا با ایجاد مزیت‌های گوناگون در موضوعات حقوقی و مقررات مربوط به فعالیت‌های حمل و نقل هوایی و نیز ایجاد تسهیلات در انتقال درآمد شرکت‌های هواپیمایی طرفین، در نظر گرفتن معافیت‌های مالیاتی - گمرکی و سایر عوارض، امنیت هوانوردی و سایر مقررات و برنامه‌های حمل و نقل هوایی، ضمن گسترش روابط متقابل حمل و نقل هوایی با یمن، موجبات رونق صنعت هوانوردی کشور را نیز فراهم آورد.

ارزیابی مقاصد

با توجه به نکات گفته شده می‌توان یمن را کشوری توصیف کرد که در صورت حضور ایران در جریان توسعه آن می‌تواند به عنوان دروازه‌ای برای حرکت به سوی آفریقای جنوبی و مرکزی در نظر گرفته شود. بنابراین قرارداد حمل و نقل هوایی می‌تواند راهی برای گسترش توسعه ارتباطات و مبادلات با این بخش از جهان تلقی شود.

در مجموع می‌توان اهداف زیر را از این موافقتنامه استخراج کرد:

- تحرک هوایی به سوی کشورهای آفریقای،

- حمل و نقل هوایی کالا و مسافری منطقه آسیای میانه و قفقاز

- افزایش توان مبادلات هوایی میان طرفین،

- افزایش امکان مسافرت‌های مختلف میان دو کشور،

- افزایش توان مبادلات پستی،

- افزایش توان پذیرش خطوط مسافرتی و شرکت‌های هوایی.

با پذیرفتن این هدف که ایران می‌تواند یکی از شرکای اصلی تجارت خارجی با یمن باشد،

ایجاد تسهیلات در حمل و نقل هوایی بین دو کشور، زمینه ساز چنین موقعیتی برای جمهوری

اسلامی ایران در یمن خواهد بود.

هدایت به سمت کارآمدی موافقتنامه

در این موافقتنامه تلاش شده تا موضوعات عمومی و مورد علاقه دو طرف ضمن انطباق با چارچوب موافقتنامه‌های بین‌المللی، منظور گردد.

اهم موضوعات عمومی عبارتند از:

۱- موضوعات حقوقی مربوط به پرواز از فراز سرزمین یا توقف به منظورهای مختلف و استفاده

طرفین از حقوق حمل و نقل در برنامه‌های پروازی مورد توافق طرفین.

۲- تعیین یک شرکت هواپیمایی برای انجام سرویس‌های توافق شده و اعطای اجازه لازم برای فعالیت‌های شرکت هواپیمایی.

۳- نحوه شمول قوانین و مقررات هر یک از طرفین در امور هوانوردی طرف مقابل.

۴- انتقال درآمد و معافیت‌های گمرکی و سود بازرگانی و سایر عوارض.

۵- فراهم کردن تسهیلات فرودگاهی برای شرکت‌های هوایی طرف مقابل با هزینه‌های عادلانه.

۶- توافقات در مورد اعطای اجازه بهره‌برداری از ظرفیت‌های طرف مقابل، و سایر مقررات کلی مربوط به برنامه‌های پرواز، گواهینامه‌ها و پروانه‌ها و امنیت هوانوردی در مورد نرخ‌های حمل و نقل هوایی، آن طور که مشاهده می‌گردد، تعیین این نرخ‌ها با پیچیدگی قابل ملاحظه مورد توافق طرفین قرار گرفته است. در صورت مشاهده جریان مطلوب در مناسبات حمل و نقل هوایی بین دو کشور، پیچیدگی فعلی در تعیین نرخ‌ها باید حتی‌المقدور ساده و به صورت توافقی تعیین گردد تا شرکت‌های هواپیمایی بتوانند با اطمینان بیش‌تر هزینه‌های خود را پیش‌بینی کنند.

این مشکل همچنین به طور ضمنی در موضوع ماده ۳، در مورد تعیین و اجازه برای یک شرکت هواپیمایی که در کشور طرف مقابل فعالیت می‌کند، نیز مشاهده می‌شود. در این مورد نیز باید توافق طرفین براساس اصول ساده‌تر مورد توجه و تأکید قرار گیرد. در غیر این صورت، برنامه‌ریزی بلندمدت در ایجاد و گسترش روابط متقابل حمل و نقل هوایی با محدودیت مواجه خواهد شد.

در ماده ۱۵ پیش‌بینی مؤثر در تغییر و اصلاح این موافقتنامه متناسب با نظر طرف‌های پیشنهاد دهند، به عمل آمده است. بدیهی است که این پیشنهادها همزمان با مشاهده جریان رو به پیشرفت در مناسبات طرفین به عمل خواهد آمد.

الف- با توجه به تطابق مفاد این موافقتنامه با مقررات کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق هوایی و صراحت ماده ۱۸ به نظر می‌رسد الزاماً می‌باید دقت و تعمق لازم را در ترجمه دقیق عربی و فارسی آن معمول نمود تا در آینده در تفسیر شبهه‌ای ایجاد نگردد.

ب- در الفاظی مانند «هر شرطی» قید شده در بند ۱ ماده ۴ و نیز «هر مورد» ذکر شده در بند ۴ ماده ۳ و نظایر آن‌ها می‌تواند ضمن اعطای اختیار کامل به یک طرف قرار داد به صورت غیرعادلانه در مقاطعی با مقررات بین‌المللی در تعارض قرار گیرد.

ج- اجرای ماده ۱۶ موافقتنامه در رابطه با حل اختلاف به علت پیش‌بینی مراحل مختلف احتمالاً موجب تطویل زمان بررسی و صدور رأی نهایی خواهد شد. لذا چنانچه یکی از واحدهای حقوقی سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری به‌عنوان مرجع مرضی‌الطرفین یا داور مورد قبول قرارگیرد مناسبت بیش‌تری خواهد داشت.

به علاوه در ماده ۱۶ در بحث حل اختلاف ضروری است شود که ارجاع به داوری از جمهوری اسلامی ایران با رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی امکان‌پذیر است، زیرا در غیر این صورت با ایراد شورای نگهبان روبرو خواهد شد.

آثار جنبی ناشی از اجرای لایحه

همان‌طور که در مقدمه گفته شد، کشور یمن با جمعیت قابل ملاحظه و امکانات بالقوه خود به نسبت زیاد می‌تواند در زمره کشورهای طرف مبادله با جمهوری اسلامی ایران به خصوص از نظر صادرات محصولات غیرنفتی ایران قرار گیرد. گسترش حجم حمل و نقل هوایی مسافر و کالا، کمک بسیار مؤثری برای این منظور است و می‌تواند بازارهای اقتصادی در ماورای یمن را نیز به طرف‌های تجاری ایران معرفی کند. در ضمن، گسترش صنعت حمل و نقل هوایی کشور نیز در اقدامات آینده، مشروط به برقراری ارتباطات مؤثر و کارآمد با کشورهای نزدیک‌تر است از این رو انعقاد چنین موافقتنامه‌هایی می‌تواند واجد مزیت‌های اقتصادی فراوان و بهره‌گیری از امکانات تجارت بین‌الملل باشد.